

6-12 YAŞ ÇOCUKLARININ PSİKO-SOSYAL GELİŞMESİ

Doç. Dr. Haluk YAVUZER

Psiko - Sosyal Gelişmenin Tanımı :

İnsan biyo - kültürel ve sosyal bir varlıktır. Kültürel koşullar içinde sosyal bir varlıktır. Kültürel koşullar içinde sosyal ilişkiler, hem toplumun, hem kültürün, hem de bireyin mahiyetini etkiler. Bireyin tüm hayatı, çevresine uyum sağlama çabası içinde geçer. Bu uyum çabası, doğumdan başlayarak bir gelişim göstermektedir.

Sosyal beklentilere uygunluk gösteren, kazanılmış davranış yeteneği olarak tanımlanabilen sosyal gelişme, geniş anlamda bireyin doğumuyla başlayan bir devreyi dar anlamda ise günlük davranış gelişimini kapsar.

Daha yaygın bir tanımla sosyal gelişme, kişinin sosyal uyarıcıya, özellikle grup yaşamının baskı ve zorunluluklarına karşı, duyarlık geliştirmesi, gurubunda ya da kültüründe, başkalarıyla geçinebilmesi, onlar gibi davranabilmesidir.

Psikologların kullandığı anlamda sosyalleşme terimi, geniş bir davranış ve oluşum alanını içerir. Sosyalleşme, en başarılı şekliyle insan organizmasının caresizlik ve tam bir benicilikle nitelenen bebeklik çağından, bağımsız bir yaratıcılıkla nitelenen bebeklik çağından, bir yaratıcılıkla nitelenen yetişkinlik dönemine geçmesiyle sonuçlanan bir öğrenme ve öğretme işlemidir. Öğrenmenin yanı sıra şartlanma, iştirak ve alıştırma sosyalleşmenin gerçekleşmesinde rol oynayan öğelerdir. İnsan hayatının belki de en büyük başarısı sağlam ve dengeli bir sosyalleşmeye kavuşmasıdır.

Sosyalleşme, birçok karmaşık faktörün etkilendiği bir oluşumdur. Bireyin sosyalleşmesinden, bir anlamda yaşadığı kültürü ve dolaylı olarak bu kültürel bağıntılı diğer kültürleri öğrenmesi kast edilmektedir. Bir diğer anlamında ise sosyalleşme, kişinin grubun kural ve değerlerine uymayı öğrenmesi, bu değerler düzenini benimsemesidir.

Bu öğrenme doğumdan ölüme kadar bütün hayat boyunca devam eder ve bu süre içinde ferdin çevredeki insanlarla ilişkileri ve diğer çevre faktörleri sosyal uyumda önemli rol oynar. Çevresel etkenlerin yanı sıra kişinin kalıtsal özelliklerinin de önemi küçümsenemez.

Birey toplumda hem prestij kazanmaya, hem de kendi yerini belirleme gereksinimi

yacın karşılanmasına bağlıdır. Bu uyum; ayrıca kişinin yetişkinlik yıllarındaki başarısını da etkileyecektir. Toplumsal uyumun ölçüsü, ferdin çevresindeki kişilerle ilişkileri, grup çalışmalarına katılabilmesi, yapıcı olması, sorumluluk yüklenmesi ve birlikte yaşamının gerektirdiği kurallara uyabilmesidir. Bu da zamanla oluşmaktadır.

SOSYALLEŞMENİN ÖĞRENİLMESİ

Hiçbir çocuk sosyal veya anti - sosyal olarak dünyaya gelmez. Bununla birlikte, insanlarla beraber olma içgüdüğü, hayatın ilk yılında gelişir. Toplu halde yaşama, aşağı seviyedeki hayvanların büyük bir çoğunluğunun ortak özelliği olmasına karşılık, sosyal davranış, insanoğluna özgü bir özelliktir. İlk sosyal davranış, bebeğin insanlarla eşyaları birbirinden ayırmaya başladığı zaman görülür. Bebeğin açık bir tepkiyle bu davranışı gösterdiği zamanı kesin olarak belirlemek güçtür. Onun ilk sosyal tepkileri, yetişkinlere karşıdır. Bu nun da böyle olması doğaldır. Çünkü, ilk sosyal ilişki bir yetişkinle gerçekleşir.

Çocuğun topluma ve sosyal yaşantılara karşı tavırlarının biçimi, başkalarıyla nasıl gelineceği, geniş ölçüde hayatın ilk senelerinde ki öğrenme tecrübelerine bağlıdır. Bu tecrübeler de çocuğa verilen fırsatlara, bu fırsatları değerlendirebilmek için sahip olduğu motivasyona, öğretmen ve yetişkinlerin rehberliğine bağlıdır. Bütün bu faktörler onun sosyalleşmeyi öğrenmesini grup içindeki yerini ve sosyal gelişimini etkiler.

Sosyal gelişimin insan hayatındaki yeri ve önemi incelendiğinde, sürekli, karmaşık ve bireye özgü olan gelişme süreci içinde bireyin algılama biçimlerinde, tepkilerinde, tutum ve alışkanlıklarında, grup normlarını ve değerlerine uyması söz konusudur. Hollingshead, bireyin sosyalleşmesini başlıca üç sosyolojik ilkeye dayandırmaktadır :

a) Birey, sosyal davranışı, toplum bireyle riyle etkileşim halinde öğrenir.

b) Bireyin ne öğreneceğini içinde yaşadığı toplumun kültürü belirler.

c) Bireyin öğrenimi, bir sosyal organizasyonun sosyal ortamı tarafından yapılır.

PSİKO - SOSYAL GELİŞMEDE AİLENİN ÖNEMİ

Okul öncesi döneminde, çocuğun hayatındaki en etkin sosyalleştirme kurumu, ailesidir. Bu dönem, çocukta başkalarını taklit eğiliminin en yüksek olduğu devredir. Çocuk bu evrede, sosyal bir birey olacağını öğrenirken; aynı zamanda da en küçük ayrıntısına kadar kopya edeceğini bir modele gereksinime duyar.

Anne - babanın ve ailedeki diğer kişilerin çocukla olan etkileşmesi, çocuğun aile içindeki yerini belirler. Aile, çocuğun ilk sosyal yaşantılarını edindiği yerdir. Dolayısıyla çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takınılan tavır, bu ilk yaşantılarını örülmesinde büyük önem taşır.

Her ana - babanın bilerek ya da bilmeyerek, çocuklarına karşı tutumu değişik olabilmektedir. Bazı çocuklar daha çok sevilmekte, bazılarına baskı yapılmakta, bazıları istenmedik çocuk olarak kabul edilmekte, bazılarına ise daha çok hoşgörü gösterilmektedir. Bütün bu tutumlar, çocuğun hem kişiliğinin, hem de sosyal gelişiminin değişik biçimler kazanmasına neden olmaktadır.

Aile kültürünün görevi, hiç kuşkusuz öğretimin de ötesindedir. Aile, çocuğun alacağı kavramları seçerek çocuğa vermekte, onları yorumlamakta ve sonucu değerlendirmektedir. Bu seçici ve değerlendirici süreç, çocukta kişisel ve sosyal davranışlarla ilgili değer duygusunun gelişmesiyle sonuçlanmaktadır. Şüphesiz çocuğun bulunduğu kültür çevresi içinde yer alan âdetler, ödül ve ceza kuralları ve günlük yaşayışıyla ilgili pek çok öğeler vardır. Fakat hükümlerin oluşturduğu, değer çatışmalarının halledildiği tercihlerin yapıldığı veya en azından etkilendiği yer evdir, ailedir. Kişiliğin gelişmesi bir seri tercihlerin geliştirilmesiyle mümkündür. Bu tercihler, bireyin değerlerini temsil eder ve bu değerler, geniş ölçüde ailenin koşullandırmasının bir sonucudur.

Bütün bunlardan sonra denilebilir ki, çocuğun yetiştiği ailenin genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi onun ilk sosyal deneyimlerini, dolayısıyla psiko-sosyal gelişmesini etkileyecektir.

Çoğunlukla sosyo - ekonomik ve kültürel düzeyi üstün olan aile çocuklarının, sosyo - ekonomik ve kültürel düzeyi daha aşağıda olan sosyal sınıf ailelerinden gelen çocuklara oranla daha başarılı bir sosyal gelişim gösterdikleri savunulur. Ancak ülkemizde İstanbul çocukları üzerinde yapılan bir araştırmada, alınan sonuçlar, farklı doğrultuda bulunmuştur. Hortig ve Zazzo'nun psiko - sosyal gelişme ölçeğinin üç farklı sosyo - ekonomik sınıftan gelen, altı - oniki yaşlardaki 240 kız ve erkek İstanbul çocuğuna uygulanması sonucu, sosyo - ekonomik ve çevresel faktörlerin sosyal olgun-

luğu etkilemediğini saptadık. Bunun nedeni olarak da, sosyo-ekonomik seviye basamaklarında aşağıya doğru inildikçe, özellikle geniş ailelerde hayat savaşını veren çocukların zorunluluk nedeniyle kendilerinin ve kardeşlerinin sorunluluklarını yüklenmekte olduklarını gördük.

Sosyal uyum üzerindeki çalışmalar,, ailenin çocuk üzerindeki ilk etkilerinin son derece önemli olduğunu kanıtlamıştır. Evlerinde yakın bir ilgiyle demokrasinin birleştiğini gören çocuklar, en etkin, özgür ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde en başarılı çocuklar olmaktadır. Baldwin ve Watson'un araştırmaları bu gerçeği doğrular niteliktedir. Araştırmalara göre, hoşgörülü ve demokratik evlerde büyüyen çocuklar, arkadaşlarıyla ilişkilerinde daha etkin, daha girişken, yaratıcı fikirler öne sürebilen, fikirlerini serbestçe söyleme eğiliminde görülen çocuklar olmaktadır. Buna karşılık, daha sert bir denetim altında tutulan çocuklar ise boyun eğme ve saldırganlık gibi yollarla kendilerini kabul ettirmek istemekte ve kendi iç dünyalarını açıklamakta zorluğa uğramaktadırlar. Tatmin ortamında gül veren tohumun, tatminsizlik ortamında sadece diken vermesi beklen- dik bir olgudur.

1971 yılında tamamlanan İstanbul araştırmamızda, anne ve baba baskısının, çocuğun psiko - sosyal gelişimini olumsuz açıdan etkilediğini ve özellikle çocukların kendilerini yönetmeleri konusunda belirgin olan bu baskının yaşla azaldığını saptadık. 6 yaş çocuklarının % 88'inde rastlanan anne - baba baskısı, 8 yaş çocuklarında % 60'a, 10 yaş çocuklarında % 45'e, 12 yaş çocuklarında ise % 35'e düşmekteydi.

OKUL VE ARKADAŞ GRUBUNUN PSİKO - SOSYAL GELİŞMEDEKİ YERİ:

İlkokul, çocuk için yepyeni bir sosyal çevredir. Okulun uyulması gereken kuralları, çocuğun tanımadığı diğer çocuklarla ve öğretmenlerle karşılaşması; başarmak zorunda olduğu öğrenim görevleri, onun bu yeni çeyreye uyumunu sağlamasında güçlüklerle karşılaşmasına neden olur. Aile dünyasından ayrı bir dünyanın varlığını keşfeden çocuk için, okul öncesi döneminde sosyal ilişkiler açısından iyi temeller kurmanın önemi açıktır. Okulun sosyal çevresine uymayanlar, çoğunlukla okul öncesi döneminde aile çevresi dışına çıkamamış, sosyal ilişkiden mahrum bırakılmış çocuklardır. Bain'in iddia ettiği gibi; «çocuk, okula başladığı zaman ya hayatının ilk altı senesindeki başarılı sosyal yaşamının ürünlerini toplar, ya da bu senelerdeki başarısız ilişkilerden dolayı güçlüğü uğrar.» Eğer ailesi bu okul öncesi röneminde görevini gereği gibi yapmıssa

çocuk akranlarına ve sosyal kalıplara kolaylıkla ve yeterli derecede uyabilir.

Okul, hem toplumun bir parçası, hem de kendi başına bir toplumdur. Tıpkı aile gibi okul da, hem toplumun adına, hem de kendisi bir toplum olarak kendi adına, öğrencinin sosyalleşmesinde önemli görevler yüklenmiştir. Bir bakıma, ilkökul seviyesindeki eğitimin bir amacı da; organize grup yaşayışına katılabilecek için esas olan bilgi,, beceri ve tavırların gelişmesine dayanan öğrenme koşullarını sağlamaktır. İlkokul çağındaki çocuğun sosyal özelliklerini karşılayabilmek için; mutlaka bu özellikleri dikkate alarak hazırlanmış bir programa gereksinme vardır. 6 yaşından 12 yaşına kadar olan çocuğa uygulanacak grup projelerinde başkalarıyla iyi çalışmayı öğretmek amaç edinmelidir. Çocuklara bu yıllar içinde ayrıca kendi ilgililerini amaç edinmelidir. Çocuklara bu yıllar içinde ayrıca kendi ilgilerini uygulama alanına koyacak olanak ve fırsatlar da sağlanmalıdır.

Okul çağı, aynı zamanda öğrencilerin gruplaşma çağıdır. Çocuğun akran veya oyun gruplarından birine katılması, çocuk için bir gereksinime olduğu kadar, onun sosyalleşmesi için bir zorunluluktur. Çocuk, bu devrede sadece başkalarının fikir ve tutumlarının bilincine varmakla, kalmaz, aynı zamanda onların dikkat ve onayını kazanmaya da özen gösterir. Daima kendi iç itilimlerine göre hareket etmiş olan çocuk, artık şimdiki değerlendirmelerinde büyüklerinin ölçülerini kullanmaya ve onları bulmaya çalışır. Çocuk, 10 yaşına geldiğinde, duygularını sosyal grubun istekleri doğrultusunda değiştirmeye olanağına sahiptir. Böylelikle, daha olgun bir davranış tipi gösterme yolunda ilk adımlarını atmaya başlar. Olağan koşullarda, bütün çocuklar, bu sosyalleşme evrelerini aşağı yukarı aynı yaşlarda geçirirler. Ancak, diğer gelişme tiplerinde olduğu gibi, farklı zihni seviyedeki çocukların sosyal gelişmelerinde de farklılıklar görülür.

Okula başlama, yepyeni bir dünyanın başlangıcı olması nedeniyle, çocuklarda farklı bir takım tavırların oluşumuna neden olur. Bir kısmı özel bir ilgiye gereksinime duyarken, diğer bir kısmı aynı ilgiye gerek duymayabilir. Grup içinde yollarını kendileri özgürce seçmek isterler. Bu dönemde çocuklar, hem grup başarılarına, hem de kişisel başarılarına ilgi duyarlar. Birlikte çalışmaktan ve birbirlerine yardım etmekten haz duyarlar. Çocuk okula başladığında, sosyalleşmesi yolunda öğretmen ve ailesine oranla daha büyük bir ilgiyi arkadaş grubundan görür. Pease ve Swanson'un ileri sürdükleri gibi, çocuğun hayatındaki bu evrenin özelliği, büyüklerin yahut anne ve babanın standartlarını reddetmek. buna karşılık

arkadaş grubunun standartlarını kabul etmektir.

Çocuk okula girdikten ve başka çocuklarla ilişki kurmaya başladıktan sonra, evin civarında yalnız başına ve bir - iki arkadaşla oynamaya hevesini kaybeder. Artık o, yalnız başına kalmayı. can sıkıcı bulur. Gezilerde, davetlerde veya aile toplantılarına ana babayla birlikte bulunmayı arzu etmez. Bu çağda kişisel oyunlardaki ilgi, grup oyunlarına çevrilir ve arkadaşış oyun, önemini kaybeder. Çocuğun içine girdiği bu çağa, sosyal bilincin çok hızla geliştiği bir çağ olması nedeniyle «Çete Çağı» (Gang age) adı verilir. Çeteler, son çocukluk yıllarının normal sosyal gruplaşmalarıdır. Çete, dışardan herhangi bir yardım görmeyen ve sosyal hedefi olmayan, kendiliğinden oluşan yöresel bir gruptur. Ana - babaların, öğretmenlerin veya gençlik liderlerinin herhangi bir desteği olmadan çocuklar tarafından kurulmuştur. Bu gruplar, çocukların kendi gereksinimlerine uygun bir toplum meydana getirmeleri için, kendiliğinden bir çabanın sonucu oluşurlar. Çete, otorite itibariyle yetişkinlere düşman olmayabilir. Bununla beraber çeteler, ne yetişkinin onayına ihtiyaç duyar, ne de dışardan herhangi bir kontrole bağımlı olmak idterler. Onlar, kendi otoritelerini kendileri sağlarlar.

Çocuk, aile çemberinden, içinde akrabalarının bulunduğu dünyaya doğru kaydıkça bu kimselerle daha çok tatmin edilmeyi öğrenmek zorundadır. İster utangaç ister girişken olsun, yabancılarla yaklaşma yollarını öğrenmelidir. Aynı zamanda, arkadaşlarına nasıl muamele edileceğini de bilmelidir. O, artık «akran grubunun» bir bireyi olur. Bu grup giderek davranış ve tavırlar üzerine etkisini gösterecek ve aile grubunun yerini alacaktır. Bu yaşıt grubu ise, «birlikte duyan ve hareket eden aşağı yukarı aynı yaştaki kimselerin kümesi» olarak tanımlanabilir.

6 yaşından 8 yaşına doğru grup oyununda giderek bir artma görülür. Bu değişmeye paralel olarak, sosyalleşmede de belirgin bir artış meydana gelir. Çocuk, daha az bencil ve saldırgan, buna karşılık daha fazla grup bilincine sahip ve yardımsever olur.

Tipik bir çocuğun oyun grubu (ya da çete grubu) ortak ilgileri olan çocuklardan oluşur. Bu grubun esas amacı, hoş vakit geçirmektir. Yapılan bazı araştırmalar; neş'eli olmak, iyi olmak, arkadaşça olmak, ilgi ve zevk benzerliği, yakın oturmak gibi faktörlerin arkadaş seçiminde önemli etkenler kendi cinslerinden oluşan küçük gruplarıyla birlikte oynamaktan büyük bir zevk duyarlar. Yaklaşık olarak 7 veya 8 yaşlarından 11 veya 12 yaşlarına kadar olan son çocukluk çağında, söz konusu çocuk grupları. 8 kisten 10 kişiye kadar vükalır

Grup, gittikçe kendi hareket tarzının kurallarını geliştirir. Örneğin; üyelerin hile yapmadan oynaması gibi herkesin, grubun giriştiği işte kendi payına düşen işi yapması gibi.

Yaşın artmasıyla birlikte, hem çocuğun karşılıklı temasta bulunduğu grubun büyüklüğünde, hem de grup projelerinin süresinde bir artış vardır.

6 - 12 yaş çocuklarının oyun çeşitlerini de içeren İstanbul araştırmamızda; ip atlamak, sek sek, istop, yakar top, futbol, saklambaç, evcilik, mendil kapmaca, körebe, ebecilik, yağ satarım, bilye, zımba, kaydırak, koşmaca topaç, çember, çelik - çomak gibi oyunların en yaygın oyun türleri olduğu ve oyun seçiminde yaş ve cinsiyetin en yaygın oyun türleri olduğu ve oyun seçiminde yaş ve cinsiyetin en büyük etken olduğu görülmüştür.

Oyun grubu, zamanla çocuğun hayatına hükmetmeye başlar. Ona bir takım kavramlar kazandırır. Bunlardan bir kısmı doğru, bir kısmı yanlıştır. Bir gruba ait olma, çocuğa sadece arkadaş ve eğlence sağlamakla kalmaz fakat aynı zamanda, ona, gurur ve statü duygusu da verir. Sonuç olarak çocuk, grubuna karşı kuvvetli bir bağlılık duygusu beslenmeye başlar. Yalnız, kendi cinsinden kardeşleri ve oyun arkadaşlarına sahip olan çocuklar, karşı cinsten olanlarla kuracakları sosyal ilişkilerinde genellikle güçlüğü uğrarlar. Tek başına ele alındığında, oyun faaliyetinin, çocuğu egoizmden kurtarması, işbirliğini geliştirmesi ve insanların birbirlerine ihtiyaç duyduklarını göstermesi bakımından önemi büyüktür.

Çocuğun arkadaş grubu, onun sosyal tavırlarını çok etkiler. Bu sosyal tavırlar; çocuğun genellikle diğer bireylere ve sosyal hayata karşı tüm tavırlarını içerir. Bir dereceye kadar ailede kazanılan bu tavırlar, çocuğun arkadaş grubuyla olan deneyimleri sonucu değişebilir.

CİNSİYET, YAŞ VE ZEKÂ FAKTÖRLERİNİN PSİKO - SOSYAL GELİŞMEDEKİ ÖNEMİ

Her bireyin sosyalleşmesinde başkalarından farklı olan bazı durumların yer alacağı unutulmamalıdır. Kuşkusuz, üstün zekâlı ve geri zekâlı çocukların sosyalleşme süreçleri birbirlerinden farklı bir nitelik gösterecektir. Çocuğun bedensel ve ruhsal yapı özelliklerinin yanında, cinsiyeti ve bağlı olduğu sosyal grup, sosyalleşme modelini farklılaştırır. Araştırmalar, bireylerin sadece farklı kültürlerde, farklı davranışlar gösterdiklerini belirlemekle kalmayıp, fakat aynı kültürde, cinsellere bağlanan ayrı değerler nedeniyle kız ve erkeklerin farklı davranışlar gösterdiklerini de ortaya koymaktadır.

Ülkemizde bu konuda yapılan araştırmalar da, yukarıda belirttiğimiz hususları doğrulamaktadır. İstanbul araştırmamızdaki bulguları-

mız özellikle 6 yaş kız ve erkek denekleri arasında psiko - sosyal gelişme açısından bir farklılığın bulunduğunu göstermiştir. 7 - 11 yaş çocuklarının psiko - sosyal gelişimini inceliyen Prof. Dr. BAŞARAN'IN 1974 yılında yayınlanan Ankara araştırmamızdan elde edilen sonuçlara göre; kız ve erkek denekler arasında çeşitli davranışlar bakımından önemli farklılıklar saptanmıştır.

Psiko - sosyal gelişime, sosyal olgunluk ölçeğinin bir bölümünü teşkil eden ilgiler açısından bakıldığında, İstanbul araştırmamızda, cinsiyetler arasında olduğu kadar, yaşlar arasında da farklılıklar dikkatimizi çeker: Örneğin; okuma ilgisini ele aldığımızda; 6 yaş döneminde çocuklarımızın sırasıyla en çok hikaye, macera ve savaş, masal, bilgi ve kültür yayınlarına ilişkin kitaplara ilgi duyduklarını 8 yaşında macera ve savaş kitaplarına öncelik tanıdığı, bunu hikaye ve masal kitaplarıyla, bilgi ve kültür yayınlarının izlediğini, 10 yaşında macera ve savaş kitapları, hikaye bilgi ve kültür yayınları, masal kitapları ile eğitici ve edebî çocuk romanlarının okunduğunu, nihayet 12 yaşında, macera ve savaş kitaplarının ardından eğitici ve edebî romanlar, bilgi ve kültür yayınlarıyla, resimli aşk romanlarının okunduğunu görmekteyiz. Bulgularımıza göre, kitap seçimi konusunda da cinsler arasında belirli bir fark görülmektedir. Masal ve hikaye türü kitaplarla, resimli aşk romanlarının kızlar tarafından seçilmesine karşılık, macera ve savaş kitaplarını seçmekte erkek deneklerin çoğunluğu teşkil etmesi dikkatimizi çekmektedir.

Yine bulgularımıza göre; gazetelerde çocukların ilgi göstendikleri konuları, cinsler açısından ele alacak olursak; resimli romanların kızlar tarafından, buna karşılık macera ve kahramanlık romanlarının erkekler tarafından daha fazla okunduğu dikkati çekmektedir.

Bir başka ilgi konusu olan kolleksiyon yapmaya, deneklerimiz tarafından daha çok 8 yaşında ve 12 yaşında rastlanmıştır. Deneklerimizimizin çoğunlukla pul, kartpostal, çıklet resimleri, yaprak, çiçek, yıldız ve para gibi maddeleri saptamıştır.

Araştırmamızın belirlemek istediği diğer hususlar, sosyal olgunlukla gelişim ve zekâ arasında ilişkilerin olup olmamasını içermektedir. Bulgularımız, 6-8 yaşları ile 8-10 yaşları arasında sosyal olgunluk açısından düzenli bir gelişimin varlığını gösterdiği halde, 10 - 12 yaşları arasında böylesine düzenli bir gelişimin var olmadığını ortaya koymuştur. Yaşa paralel olarak saptanan bu artış bize sosyal olgunlukta gelişimin büyük bir payı olduğunu göstermektedir.

Sosyal olgunlukla zekâ arasındaki ilişkiyi

ele alınırken; zekâ ölçęęi olarak, Piaget'in madde, ağırlık ve hacim değişmezliği deneyleri esas alınmış, 8 ve 12 yaş deneklerimizin zekâ gelişmesiyle, sosyal gelişmeleri arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ankara araştırmasında da psiko - sosyal gelişme ile zekâ arasında bir paralellik bulunması, bulgularımızı doğrulamaktadır. .

SOSYAL GELİŞMENİN BOYUTLARI VE BU GELİŞİMİ ÖLÇME SORUNLARI;

Psiko - sosyal gelişim, soyut olarak değil, bireylerin davranışları esas alınarak incelenmektedir. Söz konusu olan bu davranışlar, toplumsal davranışlardır. Genellikle, gelişim kavramıyla anlatılmak istenen şey, amaca yönelik bir zaman boyutu ile bağlı olarak görülen, belli bir düzen içinde birbirini izleyen değişikliklerdir.

Gelişim kişiden kişiye farklılıklar göstermesi nedeniyle, standardize edilmiş bir ölçekte sosyal gelişimin ölçülmesinde bazı ve çeşitli yönleri, ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, gelişimin hızı ve çeşitli yönleri, sosyal, ekonomik ve kültürel çevresel koşullarla etkilenmekte olduğundan, bağımsız bir gelişim eğrisinin saptanması güç görünmekte, çeşitli kültürlere, sosyo - kültürel ortamlara göre ayrı normların saptanması gereği ortaya çıkmaktadır. Ancak, ne olursa olsun, gelişimin evrensel olan ve belirli bir ilerleme gösteren yönlerini bulmak amaç edilmektedir. Bu amaç doğrultusunda sosyal gelişmeyi ölçmek üzere, günümüze dek geliştirilmiş iki tip ölçek vardır. Bunlardan bir tanesi derecelendirme cetvelleri (Rating scale), diğeri ise birçok faaliyetleri, ilgilileri ve tavırları değerlendiren soru listeleri veya anketlerdir. Bu ölçeklerden en çok ilgi çeken ve kullanılan Doll'un «Vineland sosyal olgunluk» cetvelidir. Bu sosyal olgunluk ölçeğinin başlıca amacı; «birbiri ardından gelen yaş basamaklarında, ferdin olgunluğunun genel bir görünüşü olarak, sosyal yeterliğinin değerlendirilişini, sayısal olarak ifade etmektir.» Biz araştırmamıza, Hurtig ile Zazzo'nun, Doll'un sosyal olgunluk ölçeği geliştirerek hazırladıkları Fransız psiko - sosyal gelişme ölçeğini kullandık. Bu ölçek, çocuğun kendi kendini yönetme yeteneğini ilgililerini ve bireyler arası ilişkilerdeki başarısını ölçen üç bölümden oluşur.

Ölçeğin, kendi kendini yönetme bölümü, çocuğun evde ve evin dışındaki faaliyetlerini kapsamaktadır. Ev içi faaliyetleri; yemek, temizlik, giyinme, yatma - uyuma ve diğer bazı hususları içeren davranış birimleriyle, okul çalışması ve ev işlerine yardım gibi davranış birimleriyle okul çalışması ve ev işlerine yardım gibi davranış birimlerine ilişkin sorulardan oluşmaktadır. Evin dışındaki faaliyetleri de;

harçama ve kullanma konularına ilişkin soruları içermektedir. Bulgularımız, ev içi davranışlarında kızların, ev dışı davranışlarında ise erkeklerin daha gelişmiş olduklarını göstermektedir. Bu konuda Ankara araştırmasından alınan sonuçlara bizi doğrular niteliktedir.

Çocukların ilgilerini inceleyen psiko - sosyal gelişim ölçeğimizin ikinci bölümü; kitaplara ve okumaya karşı ilgililerle, sosyal hayata karşı ilgiler olmak üzere iki ana kısımdan oluşur. Burada okumaya ve kitaplara, gazetelere karşı ilgililerle kolleksiyona, spora, aktüaliteye ve çevresel olaylara karşı gösterilen ilgiler ele alınmaktadır. Bu konuda yukarıda belirtildiği gibi; yaşlar ve cinsiyetler arasında bazı farklılıklar saptanmıştır.

Ölçeğin üçüncü bölümü olan bireyler arası ilişkiler; anne - baba ile olan ilişkiler, arkadaşlarla olan ilişkiler ve sosyal hayata intibak olmak üzere üç alt bölümden oluşmaktadır. Bu konuda kız ve erkeklerin başarıları, yaşlara göre farklılık göstermektedir.

Sonuç olarak; ferdin çevresindeki kişilerle ilişkileri, grup çalışmalarına katılabilmesi, yapıcı olması, sorumluluk yüklenmesi ve birlikte yaşamının gerektirdiği kurallara uyabilmesi kısaca toplumun bir üyesi haline gelmesi şeklinde tanımlanabilen psiko - sosyal gelişme ile yaş, zekâ, cinsiyet, aile ilişkileri ve sosyal çevre etkenleri arasında sıkı bir bağıntının bulunduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

- BAŞARAN, F. Psiko - Sosyal Gelişim, 7 - 11, yaş çocukları üzerinde yapılan bir araştırma, D.T.C.F. yayınları 254, Kalite Matbaası Ankara, 1974.
- BÜHLER, C. (Çev. Baymur, F.) Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi, İstanbul 1961 İnkilap kitabevi, İstanbul, 1961.
- COLE, L., MORGAN J. B. - (Çev. Vassaf, B. H.) Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1968.
- CROW, L. D., CROW, A.: Child Psychology, New York: 1969 Barnes and Noble, Inc.
- GESELL, A. ILG F.L.: The child from five to ten. New York : Harper and Brothers Publishers. 1956.
- HURLOCK, ELİZABETH : Child Development Mc Graw - Hill Book Company, Inc. New York, 1953.
- HURTIG, M.C. ZAZZO, R.: La Mesure de Developpement Psycho - Social D.P.S. Delachaux et Niestlé, Paris, 1967.
- Mc CANDLESS, B., R. : Children and Adolescents, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1961.
- ÖZBAYDAR, B. 4 - 11 Yaşındaki Çocukların Zihni seviyelerinin tayini, İrfan Matbaası, İstanbul, 1959.
- PRESSEY, S. ROBINSON, F., (Çev. Hasan Tan) Psikoloji ve Yeni Eğitim, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969.
- ŞEMİN, R. Gençlerimizin Psiko - Pedagojik Problemleri Edisyon Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1969.